

Vasyl Kremen. The historical determinism of the emergence of these concepts as a response to the challenges of civilizational transformations is noted.

The philosophical concept of Hryhoriy Skovoroda summarized the views of his predecessors – teachers of the Kyiv-Mohyla Academy, whose philosophy courses he attended as a student. The main theses of the philosophical concept of personality development are the following: self-knowledge of the personality, which determines the knowledge of the world and the definition of “affinity”, that is, inclinations to a certain type of work, which, according to the philosopher, guarantees the harmonious inclusion of the personality in society, as well as its happiness. The Ukrainian thinker emphasized spiritual development and morality, which should precede intellectual and physical development. He considered the material to be unnecessary, and the spiritual to be of primary importance. Under the conditions of the historical circumstances of the enslavement of the Ukrainian nation and the deprivation of its statehood in the 18th Century, Hryhoriy Skovoroda, thanks to his decision to travel, managed to carry out the mission of enlightening the Ukrainian people and preserving his teachings for posterity, which is the genius of the Ukrainian philosopher.

The philosophical concept of personality development of the Ukrainian philosopher of the 20th Century, Vasyl Kremen, which is included in the totality of his philosophical works, which has the definition of human centrism, continues the national humanistic tradition of philosophizing. The idea of personality development according to Vasyl Kremen is that only a developed personality is capable of critical understanding of information, and therefore of independent conscious action. Only developed individuals can form a modern nation capable of building a democratic state in the conditions of the modern world. The genius of our contemporary was manifested not only in the creation of a popular humanistic concept, but also in the implementation of social transformations based on its postulates.

The common features of the concepts are singled out – the humanistic basis, the focus on the development of the individual as the basis of social development. A conclusion is made about the value of the philosophical concepts of Ukrainian thinkers as a basis for the development of the national idea, which consists in the unification of the nation and the further development of an independent Ukraine.

Keywords: *philosophical concept of personality development; Hryhoriy Skovoroda; Vasyl Kremen.*

Стаття надійшла до редколегії 22 листопада 2022 року

УДК 130.2-028.63

DOI: [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2\(29\)-36-42](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2(29)-36-42)

Льїна Антонїна,

м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0001-7260-8398>

Дяк Тетяна,

м. Львів, Україна

 <https://orcid.org/0000-0003-0919-9792>

Левченко Олена,

м. Львів, Україна

 <https://orcid.org/0000-0002-7395-3772>

ФЕНОМЕН ВІЗУАЛЬНОЇ ГРАМОТНОСТІ ЦИФРОВОЇ ДОБИ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація.

У статті проаналізовано сутність та особливості візуальної культури, включення якої в освітній процес підносить його на рівень сучасних завдань. Зазначається вплив візуалізації на освіту, яка

формує основи візуальної грамотності. Визначаються ключові академічні досягнення сучасності: візуальна культура цифрової доби, яка формує візуальну, інформаційну, мультикультурну грамотність та розуміння глобального світу; візуальне мислення; ефективна комунікація на основі візуалізації та її висока продуктивність. Зазначено, що візуально грамотні учні та студенти мають практичні знання зі створення та відтворення візуальної інформації в електронно-цифрових медіа, постаючи продуктивними візуальними комунікаторами, які мислять відповідно до запитів інформаційно-цифрової реальності. Стверджується, що візуальна спрямованість сучасних освітньо-педагогічних практик зумовлена розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій, які породжують екранно-образну реальність.

Ключові слова: візуальна культура; візуалізація; візуальна грамотність; освіта; образ; інформаційно-цифрові технології.

Важливим засобом активізації сучасного освітнього процесу в середній школі та вишах постає візуальна культура. Завданням філософії та педагогіки є осмислення практики включення в освітній процес досягнень візуальної культури, яка набуває дедалі більшої ваги. Це передбачає трансформацію усталених форм і методів навчання до вимог візуалізації. Її значення сьогодні зумовлено розвитком інформаційних технологій, що збільшило обсяг інформації, який щодня споживає кожна людина. І це пов'язано не лише з феноменом дигіталізації людського побуту та дозвілля, а й з інтеграцією технологій у професійний вимір. Всестороннє оцифрування людського життя логічно призводить також до необхідності максимально оперативної комунікації з кожним окремим фактом, новиною тощо. Відповідно, дедалі більш актуальним стає включення візуальної культури в навчальний процес.

Сам термін «візуальна культура» застосовується до поняття предметного зображення певних образів. Вона існувала з архаїчних часів (наприклад, у вигляді наскального живопису), а згодом стала демонструвати високу форму мистецтва. Навіть перші повноцінні культурологічні дослідження другої половини минулого століття, пов'язані з візуальною культурою, вивчали не сучасність, а візуальну культуру окремих періодів (насамперед епохи Відродження). Лише з часом це поняття, розвинуте та наново актуалізоване в працях інших мислителів і дослідників нашого часу, отримало сучасне тлумачення.

Аналіз наукової літератури щодо візуальної проблематики засвідчив наявність низки публікацій у наукових часописах і монографічній літературі, у яких висвітлюється візуальна культура в різних контекстах. Візуально-орієнтовані способи навчання, що обумовлені активним процесом становлення візуальних студій (visual studies) у другій половині 1990-х рр., репрезентують праці Т. Мітчелла, Н. Мірзоева, М. Диковіцької, Д. Елкінса.

У контексті досліджень візуалізації дискурс «візуальної культури» аналізують М. Джей, Н. Брайсон, М. Штуркен та низка інших досліджень. Увага дослідників візуальної культури зосереджена на феномені «візуальної події», що трактується як динамічний і нефіксований процес між видимим і глядачем, між візуальним артефактом і спостерігачем за допомогою медіа та інформаційно-візуальних технологій [1, с. 3]. Проблеми соціальної візуалістики досліджує К. Батаєва, зокрема особливості інтернет-візуальності, теорію соціального образу в різних контекстах. Сміслові наповнення «візуальної антропології» вивчають С. Пінк, Є. Александров, Є. Ярська-Смірнова.

Широке застосування інформаційно-цифрових технологій показує вагомість візуального забезпечення освітнього процесу в контексті подальшого реформування вітчизняної освіти. На цьому акцентує Н. Череповська в праці «Візуальна медіакультура: розвиток критичного мислення і творчого сприймання». У ній визначено суперечності між зростаючим обсягом візуальної інформації, активним «зануренням» молоді у споживання візуальної медіапродукції, з одного боку, а також її психологічною невідповідністю до цих змін, несформованістю індивідуальної медіакультури належного рівня, як того вимагає час, – з іншого. Продуктивно розв'язати вказану проблему можна шляхом упровадження візуальних знань в освітніх закладах [2, с. 5]. Нині необхідно також активно включати в загальноосвітню практику заняття з візуальної грамотності,

яка є результатом розвитку візуальної культури в контексті медіареальності як фактору інформаційного світу [2, с. 5].

Спроможність усвідомленого візуального сприйняття ставить завдання щодо переосмислення візуальних образів в освітньому процесі, визначення перспектив формування креативних ідей, реалізації власних образно-сміслових конструктів для ствердження візуальної грамотності як засобу освіти, виокремлення необхідності дослідження візуальної культури, важливість якої продиктована вимогами сучасної реальності.

Мета статті визначена фактом утвердження феномену візуальності як нової форми подачі знання, включенням здатності «бачення» через технологічні досягнення інформаційних технологій у сучасне життя, зрозуміти яке неможливо без входження у візуальну культуру. У цій ситуації постає потреба щодо з'ясування сутності візуальної культури, її включення в процес сучасної освіти всіх рівнів, впливу на її розвиток і трансформацію.

Останніми десятиліттями в соціально-філософській, культурологічній та освітній дискусії увійшли поняття «візуальність», «візуальна культура», «візуальні студії». Візуалізація стала «симптоматичним індексом духу часу» [3, с. 92]. Класичне визначення терміна «візуальність» (*visuality*) було запропоновано Х. Фостером у праці «Бачення і візуальність», де «візуальність» розуміється як «соціальний факт» [4, с. 9], що означає його детермінованість соціально-культурним середовищем.

Зміст візуальності формується не лише під впливом соціальної дискурсивності, а й ментальних, мовних, культурних практик поведінки, зумовлених соціальними умовами. «Між суб'єктом і світом, – зазначає Н. Брайсон, – розміщено безліч дискурсів, які формують візуальність, цей культурний конструкт, який відрізняється від бачення (*vision*), що розуміється як безпосередній візуальний досвід» [5, с. 92].

Візуальність також є способом розуміння смислів сучасності в ситуації динамічного розвитку інформаційних технологій, які поряд із віртуальною реальністю стверджують візуально-цифрову [1, с. 8]. Візуальність – це світ «активних очей», які відкривають «світ огляду і ясності», «розпорядження і влади», «панування й підпорядкування» [6, с. 81].

Візуальність постає одним із найважливіших факторів нашого часу як закономірний результат «інформаційного буму», який «перевантажив» людину інформацією, на обробку якої не вистачає психічних і соціальних ресурсів. Підготовка індивіда для обробки нескінченного потоку інформації перейшла до «ока» – погляду [6, с. 81].

Вплив візуального як способу пізнання і мислення зумовлений також деонтологізацією самого знання. Сьогодні воно втрачає свою змістовність, адже завдяки комп'ютерам, смартфонам, телебаченню з'явилися більш доступні способи отримання знань, але вже у формі інформації [7, с. 36]. У результаті ми переходимо до нової перспективи розвитку науки, освіти й освітнього процесу. Це означає перехід від модерно-просвітницької візуалістики, основу якої становить дистанційний розгляд предметів зовнішнього світу, до сучасної візуалістики, де долається «дистанція» між «Я» і зовнішнім світом («Іншим»). Сучасна «практика бачення передбачає усунення суб'єкт-об'єктної розірваності, стверджуючи злиття споглядача і того, що споглядається, у феномені уважного та зацікавленого погляду» [1; 8, с. 59].

Якщо ж говорити про погляд (*visio*), то він одночасно і нейтралізує дистанцію між тим, хто дивиться, і тим, на що він дивиться, але не в змозі її усунути. Це означає перехід до залежності індивіда від погляду, його «сутнісного виміру», згідно з яким бачення стає «асимптоматичною грою близького (до відчуження реального або уявного) і далекого (до втрати реального або уявного)» [9, с. 49].

Ще донедавна філософію, педагогіку, психологію, науку цікавила насамперед природа людського зору, методи його вдосконалення, способи організації кращої перспективи бачення (*visio*) зовнішніх об'єктів. В усталених традиціях освітнього процесу це знаходило реалізацію в застосуванні «наочного обладнання», картин, схем, діаграм, малюнків, макетів тощо. У нову інформаційну епоху відбувається спроба відійти від проблематики «як» дивитися (бачити) і зо-

середитися на питаннях «що» бачити, на «що» дивитися. У результаті індивід (спостерігач) поміщає себе у світ образів і речей, розглядає їх і намагається проникнути «всерединою їх візуальної плоти» [8, с. 50].

Разом із тим, це «проникнення породжує низку ризиків, зокрема режим “відеоманії”, яка залучає сучасну людину до кола нових зорових вражень, нових візуальних форм і видовищ, ставлячи перед нею недосяжну мету – побачити і включити в себе все те, що існує у світі – усі образи, тіла, шедеври, артефакти. Однак залежність від наявної образності, яка спостерігається, намагання відчутти себе співпричетним до візуальної дії (події) призводить до втрати здатності бачення, або “очей розуму”, як стверджували філософи класичної епохи». Тобто людина дивиться, але не бачить [1; 10, с. 316].

У цій ситуації завдання освіти полягає в тому, щоб «вийти» з традиційного ставлення до використання «наочних засобів» і увійти в реальність «візуального повороту». Його результат – візуальний світ, *alter ego* інформаційного світу. Когнітивні психологи зазначають, що максимальну більшість оброблюваної інформації людина отримує через зорові аналізатори. Здатність до візуального сприйняття накладає відбиток і на процес мисленнєвої діяльності. Зокрема на її здатність мислити творчо та креативно. Творчість зазвичай започатковується з образів і уявлення. З подальшим розвитком особистості та її знаннєвого потенціалу зростає рівень її сприйняття, а також відбувається перехід до аналогових метафор, порівнянь. У результаті розум (інтелект, здатність судження) продукує чіткі особистісні «фільтри», які «відмежовують» людину від світу, відкриваючи можливості більш продуктивної діяльності. Тобто «ускладнення структури свідомості та розумової діяльності є результатом зростання її візуальної вибірковості і сприйняття» [10, с. 318].

Водночас існує зворотний зв'язок між зоровим сприйняттям і світом, який людина сприймає і пізнає. Образ світу, знання про нього, як і кожного об'єкта пізнання, залежать від його візуального сприйняття. Хоча світ (так і об'єкт, об'єкти) може бути, – зазначає Г. Ільїна, – «активним, надаючи можливості, які можуть бути сприйняті або не сприйняті суб'єктом. Візуальне сприйняття надає можливості активно вибирати з безлічі об'єктів те, що відповідає цілям життєдіяльності або завданням навчання і пізнання» [10, с. 319].

Реалізація цих завдань, на думку Н. Череповської, передбачає переосмислення отриманих відео- і медіатекстів, вибудовування на їх основі власних образів та ідей для реалізації особистих задумів; утворення своїх образно-змістовних конструктів; поглиблене розуміння не лише візуальних образів, а й загальне осмислення візуального медіаповідомлення; автономне ставлення до медіавізуальної інформації, як і до будь-якої іншої; здатність зважувати користь або непридатність візуальної інформації [2, с. 6].

Цей процес створює нові, специфічні умови для навчання та творчості. Ідеться про такі продукти людської свідомості, у яких поєднані, переплетені відчуття і розум, образ і його розуміння, аналіз та інтерпретація отриманих результатів пізнання. Тобто інтегрально представлені ментальні, перцептивні, інтелектуальні та чуттєві компоненти. Це зумовлює більш поглиблене розуміння природи творчості, оскільки нове знання в науці, гіпотези та здогадки побудовані на основі та з допомогою мисленнєвих образів, які з'являються, постають першими завдяки баченню (*visio*), зокрема завдяки візуальним метафорам, які демонструють у свідомості певні картинки, образні сюжети [10, с. 319]. Так, візуальність входить в освітній процес, що є умовою ствердження візуальної грамотності.

Створені уявою «видимі» образи стають не лише об'єктами осмислення і аналізу, а й умовою конструювання, творення спочатку мислимого, а потім і реального.

У цій ситуації головне завдання освітньої діяльності – максимально включити засоби візуального процесу, або візуалістики (*visual study*) в освітній процес. Проблема полягає в організації медіаосвіти, яку у форматі спецкурсу доцільно впроваджувати для учнів старших класів. «Шкільна медіаосвіта, – зазначає Н. Череповська, – має бути спрямованою насамперед на виховання свідомого, компетентного і творчого споживача медіапродукції та має стимулювати

розвиток спеціальних знань, умінь, навичок у світі сучасних медіа. Головне завдання медіаосвіти полягає в системному та компетентному вихованні молодого покоління, яке має навчитися не лише адекватно користуватися різноманітними медійними засобами, а й розумітися на закономірностях їх функціонування, розумітися на особливостях технологій впливу засобів масової комунікації на емоції, свідомість, поведінку, комунікацію людини, а головне – критично мислити, оцінювати сприймане, творчо переосмислювати переглянуте, автономно ставитися до продукції масмедіа загалом» [2, с. 16].

Досвід підтверджує, що сучасна шкільна медіаосвіта засновується на візуальних технологіях, які розуміються як різні способи передачі відеоінформації, картин до телебачення та інтернету.

На відміну від попередніх епох, бачення чи візуальність, у контексті візуальної культури розширюється від мови текстів до мультимедійної, екранної мови, яка активно входить в освітній процес. Водночас візуальні типи комунікації трансформують освіту в глобальних масштабах, у якій відбувається перехід від друкованих засобів ретрансляції інформації до візуальних форм. У друці мова є первинним елементом, а візуальні фактори – образне оформлення, дизайн, ілюстрації – постають вторинними. Однак в інформаційних медіа домінує візуальне. Друк (слово) існує і буде залишатися важливим засобом комунікації, проте мовно-словесна культура відчутно рухається в бік візуальної. Ця обставина закономірно зумовлює розширення впливу візуалізації на освітній процес і на освіту загалом. В основі цієї освіти лежить не мовна, а мультимедійна екранна комунікація, що формує основу сучасної освіти – грамотність XXI століття. У загальному контексті вона є комплексом здібностей і навичок, у яких поєднуються візуальна, аудіальна, цифрова грамотності. Це означає розуміти вплив зображень, візуальних картинок, вставок, звуків, маніпулювати і трансформувати цифрові медіа, адаптуватися до їх нових форм [11].

В таких обставинах індивід має розвивати власну здатність орієнтуватися у відповідному інформаційному просторі, розуміти механізми мотивації та заохочень, які для тих чи інших цілей застосовуються візуальною культурою (точніше тими, хто її створює), вміти розрізнати правдиву візуальну інформацію від підробки (наприклад, бачити випадки, де було застосовано відвертий фотошоп) [12].

Такий контекст перетворює візуальну грамотність на свого роду «інформаційну гігієну». Для її відпрацювання характерні схожі механізми, які використовуються в парадигмі грамотності загалом. Але саме очевидна візуальна відмінність та особливості комунікації з візуальним типом інформації все ж таки роблять візуальну грамотність окремим підвидом грамотності загалом.

Візуальна культура стала актуальною не зокрема через те, що є максимально доступною та зрозумілою для найширшої аудиторії, адже примітивні її форми відкриті навіть для суб'єктів наймолодшого віку. Таким чином, закономірно, що до візуалізації вдається дедалі більша кількість навчальних програм як на державному, так і приватному рівнях. Зазначена тенденція є «освіжаючим» фактором для сучасної освіти, яка перебуває у стані кризи. Нова методологія може оздоровити навчальний процес, особливо для найбільш юних вікових груп, оскільки змінює форму засвоєного матеріалу на більш доступну, а тому часто є більш адаптованою до психологічних особливостей останніх, ніж це відбувається у поширених модерних методологіях.

Таким чином, «візуальні студії» (*visual studies*) як результат розвитку інформаційно-цифрових технологій зумовили перехід освіти на новий рівень інноваційного поступу. У контексті «візуального повороту» в культурі відбувається розширення способів передачі знання: від мови текстів до екранної, візуальної мови.

У результаті впливу візуалізації на освіту її основу становить мультимедійна екранна комунікація, яка формує візуальну грамотність. У цифрову епоху «грамотність» є комплексним поняттям, яке охоплює низку складових: базова, наукова, економічна, технологічна, інформаційна, глобальна, мультикультурна і візуальна грамотність. Сучасна педагогіка та філософія освіти мають орієнтуватися на візуальну спрямованість сучасних освітніх практик, які породжують екранно-образну реальність.

Використані літературні джерела

1. Кремень В. Г. Презентація візуальності грамотності в освітньому процесі та її експлікація в культурі мислення [Електронний ресурс] / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2020. – № 1 (75). – С. 1–12. DOI: 10.33407/itlt.v75i1.3660.
2. Череповська Н. І. Візуальна медіакультура: розвиток критичного мислення і творчого сприймання / Н. І. Череповська. – Київ : Міленіум, 2014.
3. Джеймисон Ф. Постмодернізм, або Логіка культури пізнього капіталізму / Ф. Джеймисон. – Київ : Курс, 2008.
4. Vision and Visuality, Discussions in Contemporary Culture / Hal Foster (ed.). – Seattle : Bay Press, 1987.
5. Bryson N. The Gaze in the Expanded Field / N. Bryson; Ed. by Hal Foster // Vision and Visuality, Discussions in Contemporary Culture. – Seattle : Bay Press, 1988.–P. 87–108.
6. Шалашенко Г. Феномен та дискурс: роль антропологічних переконань у науках про культуру та суспільство / Г. Шалашенко // Філософські діалоги. Філософія. Культура. Суспільство: зб. наук. праць. – Київ : Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2015. – С. 77–85.
7. Щедровицкий П. Г. Изменения мышления на рубеже XXI столетия: социально-культурные вызовы / П. Г. Щедровицкий // Вопросы философии. – 2007. – № 1. – С. 36–54.
8. Батаева Е. В. Видимое общество / Е. В. Батаева // Теория и практика социальной визуалистики. – Х. : ФЛП Лысенко И.Б., 2013.
9. Didi-Huberman G. What We See Looks Back at Us / G. Didi-Huberman. – Paris : Les Editions de Minuit, 1997.
10. Ільїна Г. В. Генеза культури мислення: логос, раціо, візіо: монографія / Г.В. Ільїна. – Київ; Ніжин : П. П. Лисенко, 2018.
11. Mirzoeff N. An Introduction to Visual Culture / N. Mirzoeff. – New York : Routledge, 1999.
12. Hattwig D. Visual Literacy Standards in Higher Education: New Opportunities for Libraries and Student Learning / D. Hattwig, K. Bussert, A. Medaille, J. Burgess // Libraries and the Academy. – 2013. – Vol. 13. – No. 1. – P. 61–89.

References

1. Kremen, V. H., & Ilin, V. V. (2020). Presentatsiya vizualnoii gramotnosti v osvitniomu protsesi ta ii eksplikatsiya v kulturi myslennya [Presentation of visual literacy in the educational process and its explication in the culture of thinking]. *Informatsiyni tehnologiyi i zasoby navchannya – Information technologies and teaching aids*. Vol. 75 (1), P. 1–12. DOI: 10.33407/itlt.v75i1.3660 [in Ukrainian].
2. Cherepovska, N. I. (2014). *Vizualna mediakultura: rozvytok krytychnoho myslennya i tvorchoho sprymanya [Visual media culture: the development of critical thinking and creative perception]*. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Jameson, F. (2008). *Postmodernizm, abo Logika kultury piznyoho kapitalizmu [Postmodernism, or the Logic of the culture of late capitalism]*. Kyiv. [in Ukrainian].
4. Hal Foster (Ed.). (1987). *Vision and Visuality, Discussions in Contemporary Culture*. Seattle.
5. Bryson, N. (1987). The Gaze in the Expanded Field. *Vision and Visuality, Discussions in Contemporary Culture*. Seattle. P. 87–108.
6. Shalashenko, G. (2015). Phenomenon and discourse: the role of anthropological beliefs in the sciences of culture and society. *Philosophical dialogues'2015. Philosophy. Culture. Society*. Kyiv. P. 77–85. [in Ukrainian].
7. Shchedrovyytskyi, P. G. (2007). Izmeneniya myshleniya na rubezhe 21 stoletiya: sotsialno-kulturnyye vyzovy [Changes in thinking at the turn of the 21st century: social and cultural challenges]. *Voprosy filisofiyi – Philosophy issues*. 1. P. 36–54. [in Russian].
8. Bataeva, E. V. (2013). *Vidimoye obshchestvo. Teoriya i praktika sotsialnoy vizualistiki [Visible society. Theory and practice of social visualization]*. Kharkiv. [in Russian].

9. Didi-Huberman, G. (1997). *What We See Looks Back at Us*. Paris.
10. Іліна, Г. В. (2018). *Geneza kultury muslennya: logos, ratsio, vizio [Genesis of the culture of thinking: logos, ratio, vision]*. Kyiv, Nizhyn. [in Ukrainian].
11. Mirzoeff, N. (1999). *An Introduction to Visual Culture*. New York.
12. Hattwig, D., Bussert, K., Medaille, A., & Burgess, J. (2013). Visual Literacy Standards in Higher Education: New Opportunities for Libraries and Student Learning. *Libraries and the Academy*, Vol. 13, No. 1. P. 61–89.

Іліна Антоніна, Дяк Тетяна, Левченко Олена

THE CONCEPT AND PHENOMENON OF VISUAL LITERACY IN THE DIGITAL ERA

Summary.

The paper provides the study of the essence and features of visual culture. Inclusion of visual culture in the educational process raises it to the level of modern tasks. In the course of the study the analysis of the phenomenon of visualization was carried out, and a complex of philosophical and educational explorations regarding the problem of visuality was developed on its basis. Their solution involves the methods of processing visual information and its use in the system of learning and cognition, as well as the methods of argumentation. The influence of visualization on education, which forms the basis of visual literacy, is highlighted. Modern literacy is claimed to be multimodal and capable of rapid and creative interpretation in the context of visual culture. Learning according to the new rules leads to interactive communication in real time, including the possibility of using the achievements of visual culture to evoke emotional reactions, activating the potential of educational methods and techniques. The key academic achievements of today are defined as follows: visual culture of the digital age, which forms visual, informational, multicultural literacy, and understanding of the global world; visual thinking; effective communication based on visualization and its high performance. Visual literacy is considered as the ability to perceive and use visual images, including the ability of an individual to think, learn and express thoughts in images. Visually literate students are claimed to have practical knowledge of the creation and reproduction of visual information in electronic and digital media, becoming productive visual communicators who think in accordance with the demands of information and digital reality. Therefore, the visual orientation of modern educational and pedagogical practices is due to the development of information and computer technologies that generate screen-like reality.

Keywords: visual culture; visualization; visual literacy; education; image; information and digital technologies.

Стаття надійшла до редколегії 22 листопада 2022 року

УДК 316.613.15.(+22)

DOI: [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2\(29\)-42-48](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2(29)-42-48)

Федорчук Оксана,

м. Київ, Україна

 <https://orsid.org/0000-0002-6058-0938>

Ковальов Олександр,

м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0002-1743-2366>

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ГЕНЕТИЧНА МАТРИЦЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Анотація.

У статті проаналізовано проблему національної ідентичності, яка є основою існування нації та людини. Історичними і культурними детермінантами національної ідентичності постає пам'ять про